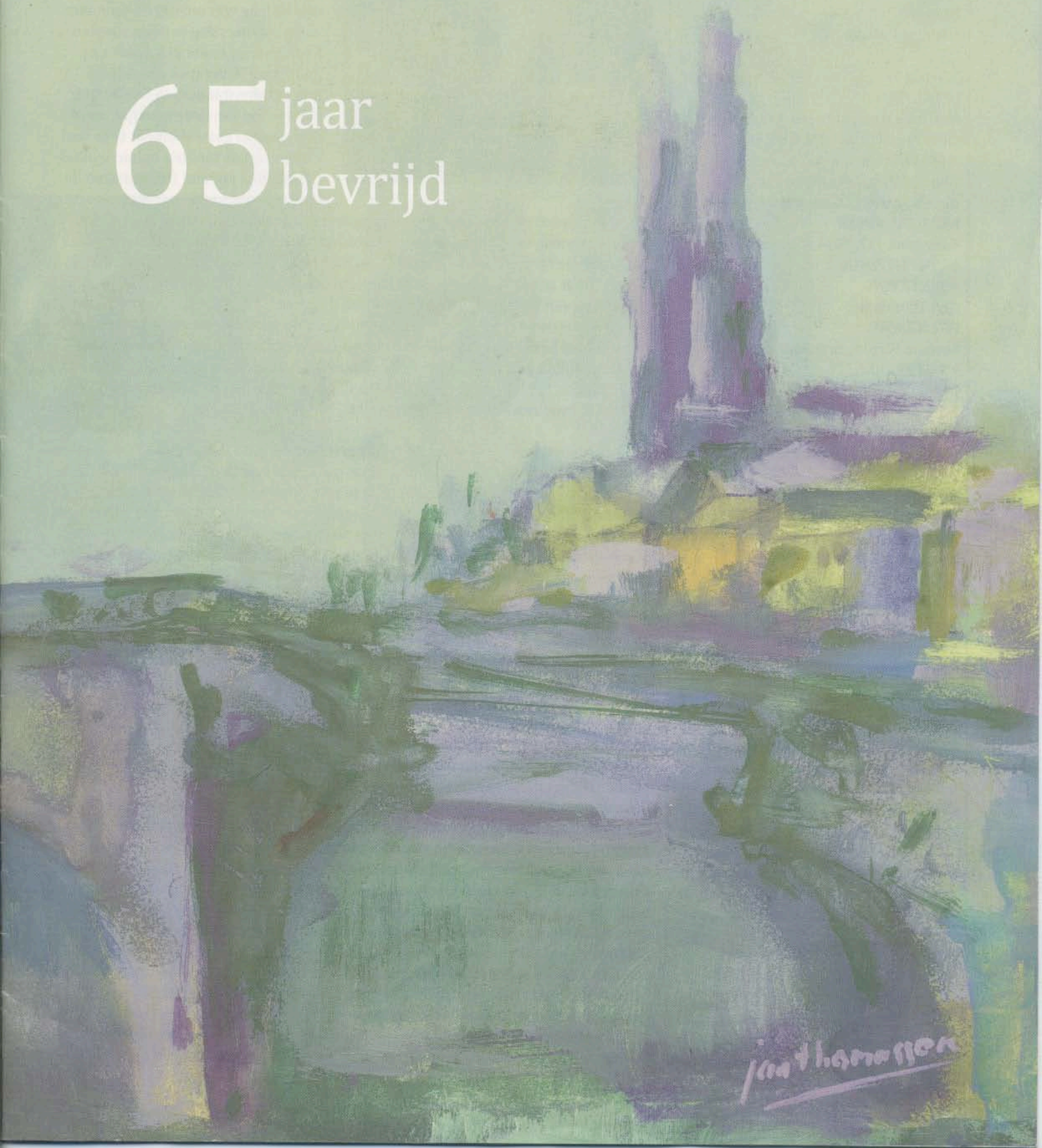

KWARTAALBLAD VAN STICHTING RUIMTE - ROERMOND
Maart 2010 Jaargang 15 nummer 1 Waarde € 4,-

Ruimteliijk

MONUMENTEN, ARCHITECTUUR, STEDENBOUW en LANDSCHAP in ROERMOND en omstreken

65 jaar
bevrijd

Jan Thoenen

Ruimtelijk verschijnt viermaal per jaar en brengt nieuws, achtergronden en uiteenlopende opinies rond monumentenzorg, stedenbouw, ruimtelijke ordening en architectuur in Roermond en omgeving. Bestuursbijdragen vallen buiten verantwoordelijkheid van de redactie. Overname van artikelen is toegestaan nadat toestemming is verkregen en als bronvermelding wordt toegepast.

UITGAVE

Stichting Ruimte.

ISSN

1389-2606.

REDACTIE

Marianne Wulms-Hovens, Paul Poell,
Chris Roemen, Bert Thomassen.

MEDEWERKERS

Peter de Cock, Leonard Fortuin,
Dennis Janssen, Lucien Jansen.

REDACTIE-ADRES

Bachstraat 112, 6044 SN Roermond,
tel. 0475-322618.

VORMGEVING

Bert Thomassen.

FOTOGRAFIE

Leonard Fortuin, Bert Thomassen e.a.

VERSPREIDING

Per post of eigen bezorgers. Oude nummers zijn beperkt verkrijgbaar op het redactieadres of bij Boekhandel Boom, Neerstraat 29, Roermond.

ABONNEMENTEN

€ 16,- per jaar, over te maken op
Rabobank 1423.96.680.

Bij meerdere abonnementen op één adres
abonnementsprijs in overleg.

ABONNEMENTENADMINISTRATIE

Bachstraat 112, 6044 SN Roermond,
tel. 0475-322618.

BESTUUR STICHTING RUIMTE

Quint Lommen, Leonard Fortuin, Hein
Tilborghs, Lucien Jansen, Jan Grouls.

SECRETARIAATSADRES

Wijershoflaan 31, 6042 NK Roermond,
tel. 0475-350367.

E-MAIL

info@stichtingruimteroermond.nl.

INTERNET

www.stichtingruimteroermond.nl

Mede mogelijk gemaakt door ARS Grafisch.

Een medegevangene van de zieke Peter de Cock schrijft deze keer (weer) de column.

OVER MIDDENSTANDERS EN VROUWELIJKE KIKKERS

Zelfs vanuit de kelders van het Roermondse stadhuis zijn me de afgelopen maanden een aantal zaken opgevalen. Gedurende al die jaren dat ik hier nu opgesloten zit heb ik nog nooit zo veel sneeuw gezien. Aanvankelijk bleef die sneeuw ook mooi liggen en niet alleen doordat de temperatuur te laag was om deze bijzondere vorm van neerslag te doen smelten. Neen, een en ander geschiedde op nadrukkelijk verzoek van de liberale middenstanders in Roermond. Bestrijding van deze neerslag werd niet op prijs gesteld omdat er te veel kringen op de tapijten in hun winkeltjes zouden komen! Dus moesten de Roermondse burgers óf met gevaar

voor eigen leven op weg naar de grootgrutters die de binnenstad nog kent óf hun wintervoorraad aanspreken. Ja, er zijn middenstanders die de lange afwezigheid van klandizie niet hebben overleefd. Als u toch op weg bent naar de Bisschop kunt u een en ander zelf waarnemen op de hoek Paredisstraat en Neerstraat.

Na verloop van tijd zag ook de Roermondse middenstand in dat het zo niet langer kon en kreeg de gemeente toch toestemming om de sneeuwoverlast te bestrijden. Een wel heel bijzondere manier werd toegepast rond het stadhuis: er werden tapijten uitgerold! Ik heb destijds al gewaarschuwd dat de aangebrachte bestrating rond de Markt veel te glad zou worden bij neerslag van enige betekenis, maar die boodschap was toen aan dovemansoren gericht.

De stad is opgesierd met portretten van personen die momenteel al deel uitmaken van het hoogste bestuursorgaan binnen de gemeente en van personen die van zichzelf de indruk hebben daarvoor geschikt te zijn. Waarop ze dat baseren kun je op de poster niet lezen, je vindt er slechts de plaats die ze innemen op hun lijst. Opvallend vind ik dat al die kandidaat-raadsleden er zo goed uitzien. Er zijn er bij waarvan ik zeker weet dat ze ver boven de zestig zijn, maar op de een of andere manier is men er in geslaagd hun leeftijd te verlagen tot rond de veertig!

Er wordt gefluisterd dat Roermond na 3 maart geconfronteerd zal worden met een nieuw bestuur, waarbij ik hoop dat deze keer de nadruk zal liggen op *nieuw*. Alleen de burgemeester blijft, zij het niet op zijn post! De man weigert nog altijd om de raadsvergaderingen voor te zitten, terwijl dat zijn in de wet vastgelegde taak is! Hij zal wel genoeg hebben van die kruiwagen met kikkers die allemaal een andere kant op springen. En dan wordt er ook nog geroepen (d.w.z. gezongen, maar lelijk!) om meer vrouwelijke kikkers! Voorlopig heeft hij het voorzitterschap overgedragen aan de directeur van de firma die u wekelijks attendeert op de Roermondse middenstanders bij wie het steeds weer regent van de aanbiedingen. Vergeet vooral niet de bonnen uit te knippen!

Vooruitlopend op het nieuwe stadsbestuur heeft de raad besloten de vergaderruimte wat te moderniseren. De kosten daarvan bedragen ongeveer één miljoen euro, mij zeggen 2,2 miljoen harde Nederlandse guldens meer. Zelfs de wethouders vinden dat te gortig, naar dat doet niet ter zake want over dit onderwerp gaan die wethouders nou net niet! Het is me trouwens een raadsel waar de raad al dat geld vandaan haalt. Onlangs vroegen en kregen de wethouders van de raad negen miljoen euro voor de aankoop van een lapje grond nabij de Maashaven zodat de overdekte markt die Outlet Center heet, nog verder kan worden uitgebreid. In mijn tijd was er nog geen geld om losliggende stoeptegels recht te leggen en nu worden er steeds grotere bedragen met één pennestreek uitgegeven. De gevolgen daarvan ondervind ik dagelijks in deze kelder: mij rest slechts water en brood!

Uw onbaatzuchtige plaatsvervangende dienaar PdC

Voorwoord

In het decembernummer van dit blad stond een artikel over Jan Thomassen. Door correcties op het laatste moment ontstond er een fout en zijn aan het eind van de tekst drie woorden weggevallen. Het waren de woorden 'zien en waarderen'.

Deze woorden vormden voor een redactielid aanleiding om een oproep te doen aan Roermondse kunstenaars om een kunstwerk te maken ter gelegenheid van *Roermond 65 jaar bevrijd*. We vieren namelijk in maart 2010 dat Roermond 65 jaar geleden werd bevrijd. Die bevrijding gaf grote vreugde maar de gevolgen van de oorlog waren niet blij makend. Onder de bewoners waren veel slachtoffers gevallen en de stad had een verwoest aanzien. Totaal verwoeste woningen en andere gebouwen moesten worden vervangen, andere werden herbouwd, de kathedraal bijvoorbeeld kreeg een totaal nieuwe toren. De *wederopbouw* leverde positieve invullingen die we nu koesteren.

In onze regio kunnen we nog genieten van (gerestaureerde) kerken en kastelen. Soms blijven ruïnes staan als stille getuigen. Nieuwe monumenten worden al gebouwd, andere gebouwen krijgen een nieuwe functie: de H. Geestkerk wordt een gezondheidscentrum.

Aan de achterkant van al deze ontwikkelingen zitten verhalen die wij u graag aanbieden. Kleine of grote verhalen, alle met belangstelling voor de mensen die zich er sterk voor maken.

De redactie

INHOUD

- 1 **Hét Roermondse aanzicht**
In een andere visie
- 2 Gastcolumn; colofon
- 3 **Voorwoord, jaarlijkse bijdrage Jan Thomassen**
- 4 **Huisvesting na oorlogsschade**
Bevrijding brengt nieuwbouw
- 6 **Lei Derikx** Bevlogen cronicur
- 8 **Wassenberg** Bezoek
- 12 **Vijf kasteelruïnes aan de Maas** (2)
- 13 **Gesmoorde discussie**
- 14 **Berichten en meer...**
- 16 **Op de @ol** 'Lopende zaken'

Geen acceptgiro, geen brief, toch uw bijdrage

Maart 2010: *Ruimtelijk* begint aan de 15de jaargang. Er zijn abonnees/dona-teurs die ons al vijftien jaar steunen en alle jaargangen hebben 'verzameld'. Dat is heel bijzonder en een blijk van trouw en langdurige ondersteuning.

Ook bijzonder is dat we voor het innen van het abonnementsgeld al twee jaar vooruitlopen op de afschaffing van de acceptgiro. Al twee jaar vragen we u om uw bijdrage via uw bank te voldoen. Dat werkt in de meeste gevallen goed. Nu vragen wij zelfs niet via een brief om te betalen, maar rekenen op uw eigen daadkracht. Geen jaarlijkse dure verzending meer van het blad plus 'oproep tot betalen' in een envelop! Maak het ons en u gemakkelijk(-er):

stort uw bijdrage voor 2010 op (Rabo-)banknummer 1423.96.680 onder duidelijke vermelding van naam, volledig adres, woonplaats en postcode. Minimaal € 16,- maar méér mag. Hartelijk dank voor uw trouw!

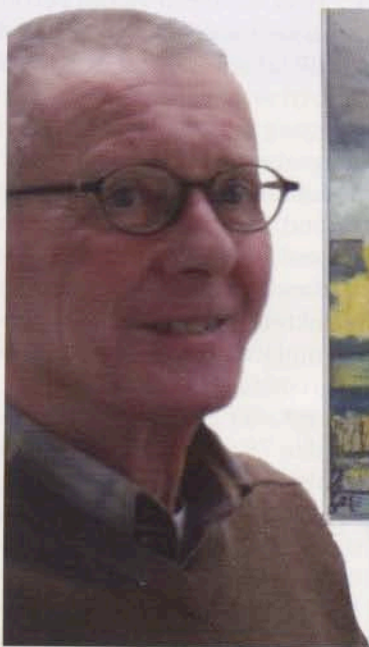
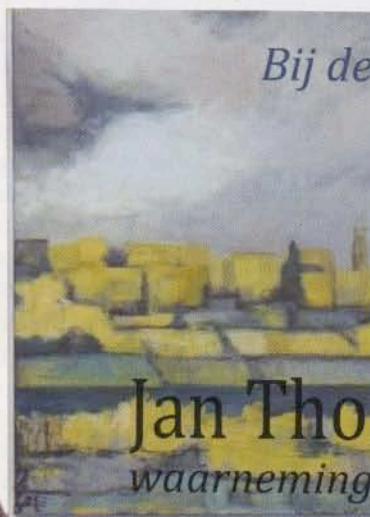

Foto **Bert Thomassen**

Tekst **Marianne Wulms - Hovens**

Op de plek van het voormalige Munsterklooster heerst serene rust in het atelier van Jan Thomassen. Het is de stilte die deze kunstenaar fascineert, in de meest ruimtelijke zin van het woord. Tussen figuratie en abstractie geeft hij expressionistisch vorm aan indrukken die hij waarneemt. In zijn kleurenpalet komen warme kleuren voor, zoals zonovergoten geel. Ze zijn verbonden met het panorama dat de natuur biedt en met de wisseling van seizoenen. Naast stillevens uit de Provence is Roermond vereeuwigd. In doeken die de Roer, het Munsterplein en de Voorstad weergeven. Een overstroming in de Weerd toont eindeloos absorberend water. Eén van de schilderijen toont op sublieme wijze de magie van een kruisgang die leidt naar een geheimzinnige uiteinde. Binnen de mogelijkheden van kleur en compositie streeft deze kunstenaar naar perfectie.

Bij de voorpagina

Jan Thomassen
waarneming door stilte

In het kader van de 65ste herdenking van de bevrijding van Roermond was Jan Thomassen bereid om gevolg te geven aan een oproep om voor deze mijlpaal een kunstzinnige bijdrage te leveren. Speciaal voor Stichting Ruimte heeft hij een monumentale gouache vervaardigd, waarin hij de groei laat zien van een verwoeste stad naar vernieuwing.

De beschadigde kathedraaltoren fungeert als realistisch detail in het sfeervolle, bevrijdende geheel. Het contrast tussen het aangedane onrecht door verwoesting, in de overgang van het kwade naar het goede door wederopbouw, heeft Jan treffend verbeeld. Hij roept met dit waardige document van strijd en overwinning gedachten op aan een geestverwant, de monumentaal expressionistische kunstschilder Oskar Kokoschka (1886 - 1980).

De hechte compositie van Jan's gouache wordt versterkt door het kleurgebruik, het hoopvolle van groentinten en de magie van de 'vrouwelijke' kleur paars als verwijzing naar rouw en dood, maar ook naar kracht in denken en doen. *Chapeau en bedankt Jan!*

Huisvesting na

Tekst **Marianne Wulms - Hovens**

Foto's **Bert Thomassen**; uit: *Ach lieve tijd* en *Onder dak bij St. Jozef*

SCHADE EN SCHANDE

Het oorlogsgeweld is wereldwijd nooit verleden, een definitieve vrede nooit getekend. Door schade en schande is de bevolking van veel landen niet wijzer geworden. Het in herinnering brengen van de episode Tweede Wereldoorlog is dan ook van blijvend belang. Hoe kwam Roermond uit de strijd? Een nabeschouwing kan niet anders dan met kille feiten komen. Des te verheugender was de bevrijding in 1945.

Roermond had bij de Duitse inval in 1940 zeer weinig schade geleden. Op 15 februari 1941 werd een viertal percelen aan de Kapellerlaan ernstig door een bomaanval beschadigd. In 1943 had de stad meer te lijden van het oorlogsgeweld. Op 27 januari viel een zware bom op het eiland tussen de Roerarmen. Hierbij werd een boerderij met woonhuis vernield. Op 30 mei stortte een brandend vliegtuig neer langs de Kapellerlaan, nabij de Kapel in 't Zand. Gebouwen in de omgeving liepen schade op.

Midden-Limburg behoorde in oorlogstijd tot de zwaarst getroffen gebieden van het land. Vanaf september 1944 was de regio nagenoeg volkomen geïsoleerd. Er werd geplunderd en vernield. De stad was frontgebied en luchtaanvalen op de Maasbrug veroorzaakten zware schade aan gemeentelijke eigendommen. Op 6 oktober 1944 werden zeven mensen gedood en werden woonhuizen langs het emplacement van de NS zwaar beschadigd.

De grootste ramp die Roermond trof, had plaats op 11 november 1944. Een eskader geallieerde bommenwerpers bombardeerde de stad. Hierbij werden 76 gebouwen vernield of zwaar beschadigd. Driëndertig mensen werden gedood.

In de nacht van 16 op 17 november werd het eerste granaatvuur op de stad geopend. Dit werd met kleine of grotere tussenpozen voortgezet tot de bevrijding. Hierdoor werden meerdere verwoestingen aangericht. Deze strekten zich uit over de hele stad en aangrenzende gedeelten, met uitzondering van het complex 'Eigen Haard', dat gespaard bleef. Vrijwel geen huis was meer dicht en van boven beschut. Het leven werd 'ondergronds' voortgezet. De bevolking schuilde in kelders van woonhuizen en grote gebouwen als kloosters. Door het ontbreken van sanitaire voorzieningen braken ziektes uit als huidziekten, luizen en dysenterie.

BEVRIJDING EN TERUGKEER VAN EVACUATIE

In januari en februari 1945 moest 80% van de bevolking evacueren. Weer en wind hadden vrij spel in verlaten huizen. Het werd nog erger toen de Duitsers opzettelijk vernielingen aanrichtten. De Duitsers wilden een vesting om de stad en brachten hiervoor versperringen aan. Doordat springstof tot ontploffing kwam, verergerden beschadigingen aan gebouwen. Scheidingsmuren tussen woningen raakten doorbroken. In hoekhuizen werden gaten gemaakt voor mitrailleursnesten. In tuinmuren werden openingen gebroken. De stad werd prijsgegeven op de laatste dag van februari 1945. Een Duits *Sprengkommando* koelde haar woede op de kathedrale kerk en blies ook enkele in omliggende dorpen op. Zo werd voorkomen dat de Engelsen de torens als uitkijkpost konden gebruiken. Ook andere gebouwen werden opgeblazen, zoals de telefooncentrale en de waterkrachtinstallatie van de ECI. De Steenen Brug werd voor een groot deel opgeblazen. In verschillende huizen waren boobytraps aangebracht, die schade veroorzaakten.

Bij de bevrijding 1 maart 1945 telde Roermond slechts 4.000 zielen. Na de terugkeer van de evacués was het inwonertal 17.000. Uit de annalen: 'het ongelooflijke was geschied. Roermond was vrij, maar was een getekende stad'.

Het pand Au Cheval Blanc (nu bakkerij Loven in de Marktstraat) uit de achttiende eeuw werd evenals andere panden in die straat volledig verwoest. Kinderen poseren voor de puinhopen. Er kwam Wederopbouw-architectuur voor in de plaats.

oorlogsschade

Hoe was het gesteld met de gevolgen van bombardementen en beschietingen? Rampzalig: degenen die terugkwamen stonden met lege handen voor een puinhoop, die eens hun huis was. Er stond niets meer of meerdere vertrekken waren onbewoonbaar. De schaarste binnenshuis was schrijnend: geen matras, geen dekens, geen keukengerei, geen hamer of spijker. Geen huis was bewoonbaar, er was geen slaapgelegenheid, zelfs geen droog stro. Wat teruggevonden werd aan linnengoed en textiel was in vochtige kelders bedorven of verrot. Materiaal om de huizen bewoonbaar te maken was er niet. Onder opstandige inwoners ontstonden ruzies over woningen. Het was een troosteloze bedoening: woningen die tegen de vlakte lagen, ernstig beschadigd of door materiaalgebrek niet te repareren. Het kwam voor dat twee kinderrijke gezinnen in één woning huisden.

15 juni 1945 wordt in een bericht van het militaire gezag van provincie Limburg melding gemaakt van de onhoudbare grote nood aan schoeisel en aanverwante artikelen. Deze werden via een lastgeving gevorderd in fabrieken en magazijnen. Hetzelfde gold voor bouwmaterialen. Bij een tuinder in Elmpt glas werd geconfiscieerd. Het was slecht glas, dat zorgde voor lachspiegeleffecten. De distributie van de meeste artikelen liet aanvankelijk op zich wachten.

Na een eerste onderzoek van overheidswege werden de huizen die totaal onbewoonbaar waren het eerste hersteld. De materiële gevolgen van de oorlog waren immens, de *Schade Enquête Commissie* stelde bij een eerste onderzoek het volgende vast:

- totaal verwoest: 35 panden
- herstelbaar: 180 panden
- licht beschadigd: 549 panden
- glas- en pannenschade: 1700 panden

Voor het herstel zou nodig zijn: 365.000 dakpannen, 270 m³ hout, 270.000 bakstenen en 24.000 m² glas.

NOODWONINGEN

In totaal werden 89 woningen gesloopt.

De weinige overgebleven inwoners brachten aan hun eigen panden voorlopige voorzieningen aan. Van elders kwamen hulpcolleges: mijnwerkers en vaklieden. Ook vrouwen boden praktische hulp. In de herstelwerkzaamheden kwam geleidelijk meer lijn. Dubbele bewoning van huizen maakte plaats voor 125 noodwoningen. Pas in 1947 kwamen de eerste noodwoningen door het rijk gebouwd en door de gemeente geëxploiteerd. Deze noodwoningen zouden het tien jaar moeten uithouden. Dat waren er 117 in het Vrijveld en 40 in de Wolfskuil bij de toenmalige Eiermijn. Die in de Wolfskuil werden al afgebroken voordat ze 10 jaar oud waren, die in het Vrijveld dienden hun termijn uit. Naast deze huisjes werden er in het Vrijveld nog eens 34 *Maycrete-woningen* gebouwd ('margrietwoningen'). Die hielden het nog uit tot begin jaren 70. Ze worden omschreven als semi-permanent, maar in Nijmegen en Breda zijn nog altijd van die huizen bewoond. Ze zijn hartstikke vochtig, maar toch behoorlijk populair, vooral omdat er redelijk veel grond bij ligt.

Ook de *Oostenrijkse woningen* aan de Kapel hebben redelijk veel grond. De houten huizen in de Pater Bleyslaan en Muggenbroekerlaan werden gebouwd in 1948. Het waren prefab-woningen die vanuit Oostenrijk werden geleverd (zie *Wikipedia* en www.oostenrijksewoningen.nl)

De 'echte' na-oorlogse woningbouw begint in 1948 met de 40 (woningwet-)woningen aan en achter de Hendriklaan (dr. Poelsstraat, Burg. Geradsstraat en Mgr. Nolensstraat). Opdrachtgever was Bouwvereniging St.Jozef en de architect was A. Knipschild. Huur: fl. 6,30 per week. Het zijn ruime, villa-achtige woningen. Daarna werd aangevangen met de bouw van 62 woningen aan de Minister Beversstraat. Hierna volgde nieuwe huisvesting in de Luikerstraat in 't Veld en

Houten Oostenrijkse woning aan de Muggenbroekerlaan en Maycrete-woning op de hoek van de Charles Ruysstraat/Minister Strensstraat

woningen in de bloemenbuurt van de Kemp en op de Heidebaan. Al snel worden de woningwetwoningen minder ruim opgezet. De noodwoningen verdwijnen, evenals de Maycrete-huizen. De grond waarop ze stonden was hard nodig voor nieuwe woningwetwoningen.

Bronnen:

- *Gemeentelijk Archief Roermond*;
- Boek *Onder dak bij St. Jozef*, G.C.P. Linssen (red.), Roermond 1984

Over de Oostenrijkse woningen in Vlissingen is een boekje geschreven: *De Vlissingse Houtkust*, ISBN 90-9020544-6 / 90-9020544-1

Lei Derikx

kroniekschrijver Heilige Geest parochie
'buurt' historicus van Zuid West Roermond

Lei Derikx in de kathedraal van Gent bij de grafsteen van Lindanus, de eerste bisschop van Roermond. Foto Pieter van Meegeren

Lei Derikx, geboren in Horn, heeft vanaf zijn tweede levensjaar gewoond in de buurt die hem zo vaak geïnspireerd heeft tot het schrijven van stukjes. Die buurt is *Katoenen Dorp* of *Aan de Molens* zoals het gebied ook werd genoemd. Achter de huizen van de Molenweg lag 't *Steel*. Dat bestond uit twee eilanden. Op het eiland achter het Kleine Hellegat lag de verffabriek van Haagen en de Meelfabriek van Smeets-Wacker. Verder stroomopwaarts lag het tweede eiland achter het Grote Hellegat met de ECI fabriek en de houthandel Van Esser. Veel mensen uit de buurt verdienden op 't *Steel* hun brood. Sinds er plannen zijn om dit oude industriële gebied stedenbouwkundig opnieuw te ontwikkelen wordt het vaker *Roerdelta* genoemd.

Zelfs na een vrijwillige ballingschap van twaalf jaar in een huis aan de Venloseweg bleef de buurt waar Lei opgroeide een appèl op hem doen en keerde hij maar al te graag op zijn schreden terug. Voor zijn vrouw Rietje Platzbeecker gold in feite hetzelfde: ook zij kwam uit de buurt.

Eind jaren veertig werd door het bisdom besloten een nieuwe parochie op te richten voor de woongebieden *Aan de Molens* en het ernaast liggende *Roerzicht*. Maar ook het Zwartbroekplein, de Willem II Singel tot aan de Veeladingstraat, de Kapellerpoort en de Kapellerlaan tot aan het spoor, werden aan deze nieuwe parochie toegevoegd. De wijk *Roerzicht* is genoemd naar de straat waar reeds voor de oorlog, op de hoge rand van een buitenbocht in de Roer, de eerste huizen verrezen. Het was, behalve het grote woon- en werkcomplex van architect Pierre Cuypers dat al in de 19de eeuw gebouwd was, een typische villawijk.

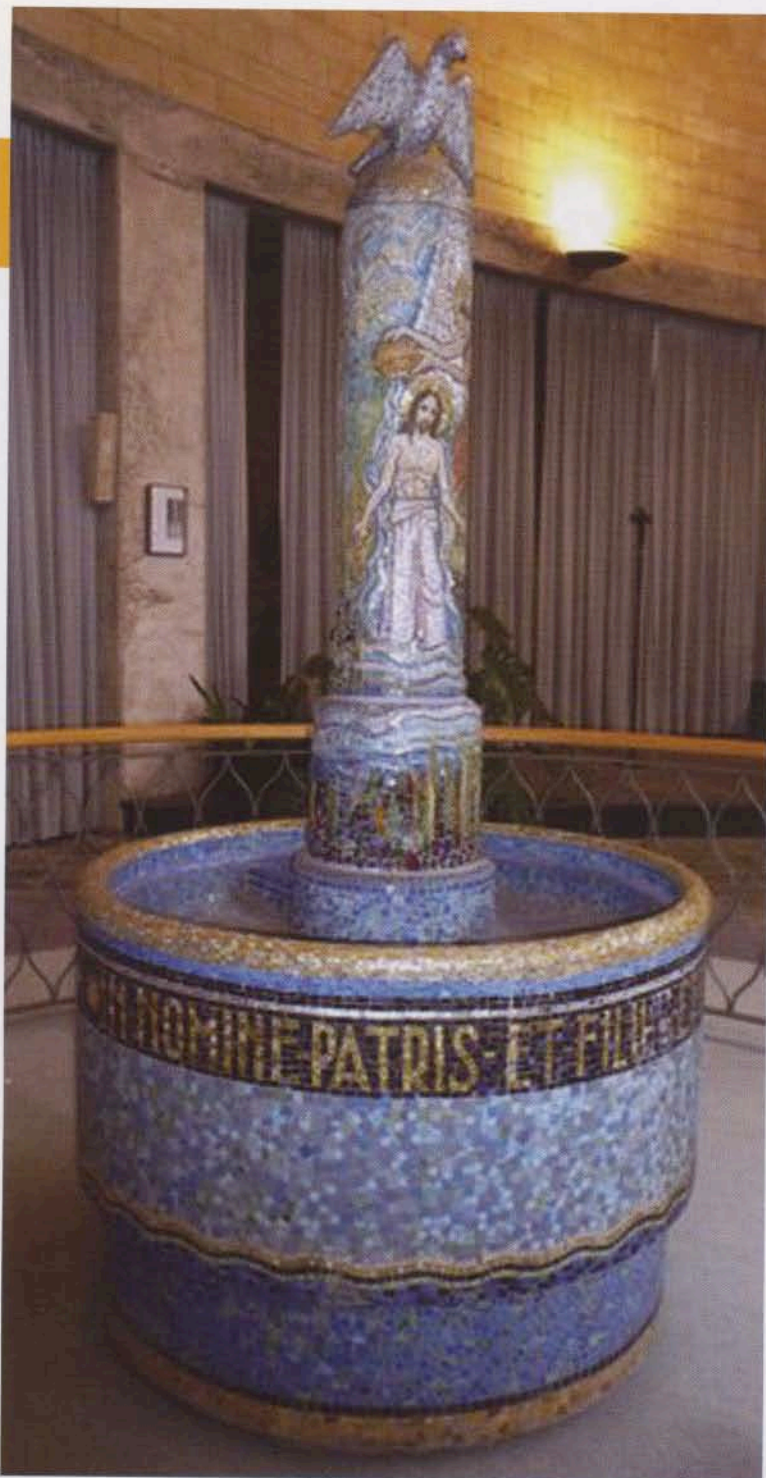
De wijk *Roer* rond de televisietoren (gebouwd midden jaren vijftig), de wijk *Roer Zuid* (gebouwd midden jaren zeventig) en de wijk *Hammerveld* (gebouwd begin jaren negentig) vallen vanaf hun ontstaan ook onder de H. Geestparochie. Die wijken liggen namelijk binnen de parochiegrenzen zoals bij de oprichting van de parochie vastgesteld.

De eerste jaren van de parochie in opbouw en de lange weg naar een eigen kerkgebouw heeft Lei in 1997 beschreven in de brochure *Van verffabriek tot koepelkerk* (48 pagina's). Het was toen veertig jaar geleden dat de Heilige Geestkerk in gebruik werd genomen. Ook een aanvullende parochiekroniek vanaf 1964 is in de brochure terug te vinden. In 2007 verschijnt bij het vijftigjarig bestaan van de kerk, een bescheiden vervolgbrochure van 14 pagina's met de parochie- en buurtkroniek van de jaren 1997-2007. De titel spreekt boekdelen. De bezorgdheid of bange vermoedens over wat de toekomst zal brengen voor parochie en kerk is er in gelegd: *Van koepelkerk tot.....?* Inmiddels weten we dat na 53 jaar het doek is gevallen voor het gebouw als kerk. Het gebouw van de Heerlense architect ir. F. Peutz, dat sinds 2005 gemeentelijk monument is, gaat dienen als onderkomen voor een gezondheidscentrum.

Lei Derikx droeg in 1956 als acoliet de eerste steen tijdens de plechtige eerste steenlegging binnen de ronde ruimte waar de kerk zou komen. En nu begeleidt hij de sluiting van de kerk met een nieuwe brochure: *Als de klokken zwijgen resteert de herinnering* (84 pagina's). In deze brochure veel foto's van het interieur

en de afzonderlijke kunstwerken in de kerk. Maar het grootste deel van de brochure wijdt Lei Derikx aan de vijf buurten die de parochie vormen en hij beschrijft daarbij wat we zien of legt uit 'hoe de vork bijvoorbeeld in 't *Steel*' zit. Zijn *wandeling* door de parochie beslaat 11 kilometer waarbij ook alle 69 straatnamen van tekst en uitleg worden voorzien. De straatbeschrijvingen zijn bijgewerkte versies van korte achtergrondverhalen en toelichtingen bij de straatnamen zoals die de afgelopen 12 jaar verschenen in het parochieblad. Dat kwam zo'n 7 à 8 keer per jaar uit en werd gratis huis aan huis verspreid. Ook de laatste brochure is weer bij 1800 huishoudens bezorgd.

Wat Lei bewogen heeft om te schrijven vat hij kort samen: 'De betrokkenheid van de mensen met hun buurt vergroten, dat was mijn drijfveer. Niet om ze de kerk in te krijgen. Dat was de taak van pastoor'. Het resultaat van zijn inspanningen is een mooi klein oeuvre heemkunde van de bovenste plank. Hij heeft een heldere en eenvoudige schrijfstijl en je ziet aan alles wat hij meldt of beweert dat hij niet over één nacht ijs gaat. Daarvoor is hij te nauwgezet en te zorgvuldig. En dat siert hem. Hij schreef trouwens meer dan het hierboven vermelde. Voor de tennisclub ACE boekstaafde hij het 25

jarig bestaan en in 2004 verscheen een *Liber Amicorum* (59 pagina's) onder zijn redactie bij het emeritaat van pastoor Vlees-houwers. Lei is bij zijn schrijven altijd terzijde gestaan door Theo Cox die de lay-out en soms de foto's voor zijn rekening nam.

Bij het afscheid van de H. Geestkerk maakt Lei zich er sterk voor dat de drie klokken, die de parochie dankzij bijdragen van velen in 1963 in de klokkentoren kon hangen, voor de buurt bewaard blijven. Hij noemt drie plekken die in aanmerking komen voor een herplaatsing van de klokken:

kasteelpark Hattem met zijn Indië monument en monument voor de vrede, een mooie plek in het opnieuwe te bebouwen Roerdelta gebied of bij het verzetsmonument op het Zwartbroekplein. De klokken hebben op dat plein altijd geluid tijdens de dodenherdenking op 4 mei aldaar.

INVENTARIS

De drie lange smalle glas-in-loodramen zullen in de kathedraal terugkeren in één raam dat dan zo verwijst naar de voormalige H. Geestkerk. Het betreft twee ramen van *Eugène Laudy* uit 1988 en een raam van *Tom Frans-*

Foto's Marjo Knapen

sen uit 2004. Het doopvont van *Antoon Molkenboer*, uitgevoerd met mozaiek op beton, een juweel van twintigste eeuwse kerkelijke kunst, gaat ook naar de kathedraal. Voor de overige inventaris zou het mooi zijn als de meest bijzondere kunstwerken een nieuwe plek of bestemming in Roermond vinden. Voor het orgel van de firma *Veschueren* uit Heijthuisen is de suggestie gedaan een plek te vinden in het ECI complex. Er is nog geen duidelijkheid over de preekstoel, het tabernakel en het altaar, fraaie staaltjes van naoorlogse kunstnijverheid. Dat geldt ook voor een Antoniusbeeld van *Joep Thissen* en een Jozef van *Piet Killaars*.

Lei's eigen betrokkenheid voor parochie en buurt zal niet verdwijnen en wat betreft de schrijverij heeft hij nog ideeën genoeg. Zelf zie ik de kans schoon om Lei erop te wijzen dat het blad *Ruimtelijk* wellicht een nieuw platform biedt voor zijn stukjes over Zuid-West Remunj. Wie weet...

Dennis Janssen

De brochure *Als de klokken zwijgen resteert de herinnering* (€ 10,-) is te koop bij Plantage boekhandel, Boekhandel Boom en VVV.

Monumentaal over de grens

'De naam Wassenberg hebben we te danken aan jullie, Nederlanders. Die kwamen bij Rothenbach de grens over en zagen toen opeens deze berg. Een berg! En nog wel zo'n hoge! De Nederlanders sprakeloos: Wass 'n berg, zeiden ze.'

Dr. Erwin Ruchatz heeft het grapje waarschijnlijk al tig keer verteld, maar kan er nog smakelijk om lachen. Ruchatz, voormalig gemeenteraadslid en Kirchenmeister van de piepkleine Evangelische Kirche in zijn woonplaats, leidt ons op een warme zaterdagmiddag door Wassenberg.

'Eigenlijk is het een fout grapje, want we hebben juist zoveel gemeenschappelijk. De grens tussen Nederland en Duitsland is toch niet meer dan een politieke grens, die daar door een reeks van toevalligheden is komen te liggen? Kijk naar de culturele overeenkomsten. De overeenkomst in de dialecten, de bouwstijl van oude kerken en boerderijen en, waarom niet, de volksaard.'

Wassenberg, amper 20 kilometer van Roermond. Wie de moeite neemt om de hoge burchttoren die het stadje domineert, te beklimmen ziet bij helder weer in de verte de televisietoren van Roermond. Wassenberg, dichtbij en veraf, want lang niet voor iedereen zo héél bekend. Terwijl de twee plaatsen best wel het een en ander met elkaar gemeen hebben.

WASSENBERG

HEUVEL AAN DE ROER

Beide steden zijn ontstaan in de nabijheid van een heuvel aan de Roer, waarop een burcht werd gebouwd. Een heuvel die in Roermond meer dan zeshonderd jaar geleden al werd afgegraven, maar die Wassenberg nog steeds overheerst. Over ontstaansgeschiedenis gesproken: hier, in Wassenberg, ligt de oorsprong van het graafschap Gelre waar Roermond eeuwenlang deel van uitmaakte. Rond het jaar 1000 werd een Vlaamse edelman, Gerard Flamens, door de Duitse keizer beleend met gebied rond Wassenberg. Vanuit dit punt begonnen hij en zijn nageslacht de uitbouw van het graafschap en latere hertogdom. Niet zo vreemd dus dat de eerste heersers van het geslacht zich tot 1118 naar Gelre én Wassenberg noemden én dat een van die eerste graven hier waarschijnlijk zijn laatste rustplaats heeft.

Dat graf zou moeten liggen in de Skt.-Georgkerk. Het is een na-oorlogs gebouw, veel groter dan de uit het begin van de twaalfde eeuw daterende kerk die er eerst stond. Tijdens de bouw van de huidige kerk werd een opvallende, van tufsteen gemetselde grafkamer blootgelegd met daarin een skelet. Het 1,83 meter lange graf, dat tegenwoordig bedekt is met een glazen plaat zodat je er met een zaklamp nog een beetje in kan kijken, bevat waarschijnlijk het gebeente van graaf Gerard de Lange (ong. 1055-1129), die de kerk in 1118 stichtte.

Na de dood van Gerard de Lange werd Wassenberg overigens al snel afgestaan aan het hertogdom Limburg. In de eeuwen die volgden, maakte het stadje deel uit van diverse andere hertogdommen en graafschappen, maar Gelders zou het afgezien van een korte periode aan het eind van de dertiende eeuw, nooit meer worden.

MEINWEG

Maar ook al maakten Wassenberg en Roermond nooit samen deel uit van Gelre, ze hadden toch veel met elkaar te maken. Dat had te maken met het Meinweggebied, economisch belangrijk als houtleverancier en jachtgebied. Tegenwoordig is het bosgebied verdeeld tussen een aantal gemeentes, elk met hun eigen verantwoordelijkheden, maar vanaf de middeleeuwen tot de definitieve verdeling in 1822 was het Meinweggebied gemeenschappelijk eigendom van twaalf dorpen aan weerszijden van de huidige landsgrens, alsmede van de steden Roermond en Wassenberg.

Nog steeds is de Meinweg een bindende factor, waar een economisch belang achter schuilgaat. Daarbij gaat het tegenwoordig natuurlijk niet meer om hout of jacht, maar om toerisme en recreatie. Maar daarbij komt warempel wel weer het besef dat de Meinweg iets gemeenschappelijks is, om de hoek kijken.

In april 2009 startte een door de EU gesubsidieerd grensoverschrijdend Meinwegproject waarin geparticipeerd wordt door Roermond, Wassenberg, Roerdalen en Wegberg. In de projectomschrijving staat te lezen dat de gemeentes tot de conclusie zijn gekomen dat de mogelijkheden voor natuur en landschap onvoldoende worden benut. De Meinweg is grensoverschrijdend, maar dat komt onvoldoende tot uitdrukking in het beleid.

WASSENBERG

Grensoverschrijdende gemeentelijke samenwerking met betrekking tot de Meinweg zou onder andere moeten leiden tot een effectiever beheer en realisatie van ecologische verbindingen in het kader van het Europese ecologische netwerk NATURA 2000. Maar de gemeentes denken ook dat de gemeenschappelijke cultuurgeschiedenis een 'unieke grensoverschrijdende kans' biedt 'om nieuwe productmarktcombinaties te realiseren en tweetalig te vermarkten.' Daarbij moet worden gedacht aan natuurbelevingsroutes, zogenoemde *natuursmaakroutes* (in het Duits heet dat *NaturGenussRoute*) en een archeologische route. Er komen 15 tot 20 natuur- en landschapsgidsen die grensoverschrijdend gaan rondleiden, er komen boekjes, aandacht voor regionale landbouwproducten enzovoort. In 2011 komt het tot een letterlijk hoogtepunt als op het hoogterras een 'markant uitkijkpunt' wordt gebouwd, vanwaar de bezoekers over het Maasdal kunnen kijken.

BREUKSTEEN

Terug naar de Skt.-Georgskerk in Wassenberg. Van de oude kerk resteert verder niets meer, maar op oude foto's is te zien dat hij voor een belangrijk gedeelte was opgetrokken uit veldstenen. Het gebruik van breuksteen wijst in onze contreien op een bouw rond 1200 of eerder, daarna werd steeds meer gebruik gemaakt van baksteen. In Roermond is het gebruik van breuksteen nog maar op een paar plaatsen zichtbaar, zoals in enkele oude kelders aan de Markt, in het halfronde bastion aan de Pastoorswal en verwerkt in de Minderbroederskerk.

OPUS SPICATUM IN ORSBECK

Het dorp Orsbeck, dat deel uitmaakt van de Stadt Wassenberg, herbergt een van de oudste kerken in de streek, een vroeg-Romaans zaalkerkje, gewijd aan St. Maarten (Martinus van Tours). In de voor een gedeelte ook uit veldstenen opgetrokken muren van de kerk zijn veel Romeinse *tegulae* verwerkt in zogenoemd visgraatverband (*opus spicatum*). Het is een techniek die door de Romeinen werd toegepast, maar die na de val van het Romeinse rijk gaandeweg verloren ging. Het *opus spicatum* in Orsbeck dateert dus uit een periode dat de kennis van deze Romeinse metseltechniek nog aanwezig was. Kerken waar dit voorkomt, worden doorgaans vóór 1000 gedateerd. In Limburg is er nog maar één kerk waar *opus spicatum* in is verwerkt, namelijk die van het gehucht Mesch (gemeente Margraten).

In Wassenberg is er meer van te zien, met name in de *Rosstor* en *Verlorenenturm*, die deel uitmaakten van de middeleeuwse stadsomwalling die voor een gedeelte nog is behouden en gerestaureerd. Ook in de gewelvenkelders onder de burchtoren is breuksteen verwerkt.

STADSANERING

Op het terras bij café Zur Post, waar de Roermonder Strasse overgaat in de Graf-Gerhard Strasse, nipt Sepp Becker van een glaasje Apfelschörle. Becker, gepensioneerd leraar geschiedenis, is sinds twee jaar voorzitter van de *Heimatverein Wassenberg*, een club die zich nadrukkelijk ook bemoeit met de ontwikkeling van de stad.

Hij lijkt een beetje jaloers op het Roermondse Monumentenoverleg, waar alles wat rond monumenten speelt door de gemeente alvast in de week wordt gelegd. 'Tenzij we zelf heel alert zijn, worden we pas in een vrij laat stadium bij procedures betrokken. We kunnen daarom eigenlijk alleen maar reageren op ontwikkelingen.' Daar staat tegenover dat Becker een eigen kantoortje heeft op het stadhuis ('alleen *ehrenamtlich!*', benadrukt hij) en dat een afspraak met de burgemeester in zijn relatief kleine gemeente (17.000 inwoners) snel is gemaakt. Hij wijst naar de constante stroom auto's die op deze straat aan ons voorbij trekt. 'Dit is volgens mij het grootste probleem in Wassenberg. Je kunt een stad nooit echt fraai maken, zolang er zoveel verkeer door blijft komen.' Het mooi maken van de stad waar hij op doelt, is een plan voor 'stadsanering.' Het is de bedoeling dat Wassenberg in vijf etappes een opknapbeurt krijgt, vijf grote projecten die zich voor een groot gedeelte nog in het ontwerp stadium bevinden.

Becker: 'In 1972 heeft hier een grote gemeentelijke herindeling plaatsgevonden. In de dorpen die toen bij de Stadt Wassenberg zijn getrokken, is flink gewerkt om ze te verfraaien. Maar in het *Schmuckstück* van de gemeente, de Altstadt van Wassenberg zelf, is zo'n sanering altijd geblokkeerd omdat de doorgaande weg naar Erkelenz midden door de stad loopt. Het plan is nog steeds om de weg om de stad heen te leiden, een beetje zoals dat in Brüggen ook is gebeurd. Maar al die jaren later is daar hier nog niets van terecht gekomen, en nu kan hier niet meer gewacht worden met de sanering.'

Het eerste project in de stadsanering is medio maart 2009 van start gegaan: de omvorming van de burchtberg tot een parklandschap en de aanleg van een historisch wandelpad, met de burcht als middelpunt, en met aanleg van rustplaatsen van waar uitgekeken kan worden over het park langs de stadmuur en de daaraan grenzende vijver. Een hele verbetering, vindt Becker, ook al is hij niet helemaal tevreden. 'Ik vind dat er teveel beton is gebruikt.' Dit voorjaar moet het project af zijn.

GEVELVERFRAAIING

Tweede fase in de stadsanering, en nu in de actualiteit, is een zogenoemd *Fassadenverbesserungsprogramm*. Waar dat wenselijk wordt geacht, worden huiseigenaren gestimuleerd om -met behulp van subsidies- de gevels van hun panden te verfraaien. Daarbij gaat het over de plaatsing van vensters (met name door het aanbrengen van winkelpuien zijn veel panden ontsierd), het materiaal- en kleurgebruik, en reclame-uitingen door winkels. Met behulp van computer-beelden kan een 'voor' en 'na' voorstelling worden gemaakt.

Becker: 'Het is zonder meer een goede ontwikkeling, maar ik ben toch ook een beetje sceptisch. Ik ben bang dat deze hele stadsanering niet voldoende als een integraal plan wordt opgepakt. Als dat wel het geval zou zijn, zou er wel meer werk zijn gemaakt van het verkeer. Dat blijft toch het heikele punt, want de komende jaren blijft dat hier door de stad denderen. En hoe goed het gevel-programma ook is, iedereen ziet toch alleen maar zijn eigen huis, en de rest is onbelangrijk.'

'We hebben hier een oud stadje, met een burcht, oude stadsmuren, middeleeuwse poorten, een mooie historische kern. Daar zouden mensen uit Wassenberg en toeristen op hun gemak doorheen moeten flaneren. Maar zolang dat verkeer hier blijft, kun je dat vergeten.'

ROERMONDSE KLOKKEN

Met dr. Erwin Ruchatz lopen we naar 'zijn' evangelische kerk. De ingang ligt goed verstopt tussen de plaatselijke Schlecker en een woonhuis, van de buitenkant wijst niets op een kerk. Fijntjes wijst Ruchatz erop dat Wassenberg ooit in het brandpunt van de kerkelijke reformatiebeweging stond. Hier waren aan het begin van de zestiende eeuw de zogenoemde *Wassenberger predikanten* actief. Anabaptisten van het eerste uur, wederdopers die oorspronkelijk uit het Overkwartier van Gelre kwamen maar die hier de bescherming genoten van de -het protestantisme toegenegen- Gulickse drost Werner van Pallant.

Uiteindelijk zou het met de Wassenberger predikanten, en sowieso met de wederdopers, slecht aflopen. Maar in die tijd oefenden ze ook op het voor de nieuwe leer behoorlijk vatbare Roermond een forse invloed uit.

'En in deze kerk is nog één ding aanwezig dat écht Roermonds is,' zegt Ruchatz. Aan de achterkant van het kerkje is te zien dat er een klein torentje op het dak staat. Een torentje met een klok. Ruchatz: 'De klok van onze kerk zou uit een Roermonds klooster komen. Maar uit welk klooster heb ik nooit kunnen achterhalen. Misschien ligt daar nog een mooie taak voor een gezamenlijk Wassenbergs-Roermonds onderzoekje.'

DE SLAG BIJ WASSENBERG

In 1206 was Wassenberg heel even wereldnieuws. In het Duitse rijk woedde een strijd om de keizertitel tussen de Welfen (Otto IV van Brunswijk) en Staufen (Filips van Zwaben, de jongste zoon van keizer Frederik I Barbarossa). In deze burgeroorlog, hadden beide partijen zich verzekerd van een machtige aanhang. Op 27 juli 1206 liepen de troepen van Otto in het moerassige gebied langs de Roer bij Wassenberg in een hinderlaag en werden compleet in de pan gehakt. Otto zelf raakte gewond, maar wist de burcht van Wassenberg nog te bereiken, en vervolgens naar Keulen te ontkomen. De nederlaag voor Otto leek definitief, maar twee jaar later (1208) keerde zijn fortuin toen Filips van Zwaben werd vermoord. De moordenaar was overigens een oom van Richardis, de eerste abdis van de Munsterkerk. Otto wist opnieuw een machtige schare volgelingen om zich heen te verzamelen, waaronder (aanvankelijk) de graaf van Gelre. Toen Gelre van kamp wisselde, en zich bij de Staufen aansloot, leidde dat er in 1214 toe dat Otto IV Roermond verwoestte. Later dat jaar werd de Welfenleider echter definitief verslagen in een veldslag bij Bouvines.

Vijf kasteelruïnes aan de Maas

(deel 2)

Op het uitvoerige artikel in het decembernummer van 2009 -over de vijf kastelen langs de Maas in Noord-Limburg die de laatste oorlogsmaanden verwoest werden- kwam veel positieve respons. Het is duidelijk dat er draagvlak bestaat in de regio om de kasteelruïnes en kasteelterreinen op te waarderen. Maar op 4 december verscheen echter ook het bericht in de krant dat de herbouw van de donjon van kasteelruïne Kessel voorlopig van de baan is. *Ruimtelijk* lag toen al bij de drukker zodat we deze tegenvaller niet meer konden melden. De provincie is niet bereid over de brug te komen met de helft van de drie ton aan euro's die nodig zijn voor het herstel van de donjon. We geven de hoop echter niet op dat ook dit probleem wordt opgelost en wij zullen in de toekomst terugkomen op de perikelen rond de start van de herbouw van de burcht van Kessel. Op 5 december had dagblad De Limburger nog een surprise in petto. Maar nu een aangename. Onder de titel *Dierbare oorden hebben twee levens* legde Hay Reintjes uit waarom Kasteel Broekhuizen zijn dierbaar oord is. Vervolgens deed hij verslag van de teloorgang van het kasteel in november 1944 en hoe het verder ging met de ruïne na de oorlog. Reden genoeg om hem daarvoor te bedanken en een decembernummer van *Ruimtelijk* toe te sturen. Dat leverde een reactie op die we graag plaatsen omdat het verhaal van Hay Reintjes -als het klopt- enkele belangwekkende correcties

bevat op mijn artikel. Ik had de gegevens over het einde van kasteel Broekhuizen ontleend aan het standaardwerk van de Limburgse Kastelenstichting: *Kastelen in Limburg*. Als er ooit een nieuwe druk of een herziene versie van het boek verschijnt dan is het van belang voor de Stichting Limburgse Kastelen om kennis te nemen van het verhaal van Hay Reintjes. Trouwens, in het boek *Kastelen in het land van Kessel* van M. Flokstra treft de geïnteresseerde lezer uitvoerige geschiedschrijving aan over een twintigtal riddermatige huizen ten westen van de Maas, waaronder Kasteel Kessel, Kasteel Blitterswijk, Kasteel Broekhuizenvorst en Kasteel Geijsteren.

Dennis Janssen

- *Kastelen in Limburg*, uitgeverij Matrijs, Utrecht, 2005;
- *Kastelen in het land van Kessel*, uitgave van Stichting Nieuwland, Geijsteren 2005.

Redactie Ruimtelijk t.a.v. dhr. Dennis Janssen.

*Geachte heer Janssen,
Bedankt voor het toezenden van het interessante kwartaalblad Ruimtelijk van de Stichting Ruimte Roermond. Mijn informatie aangaande Kasteel Broekhuizen kwam inderdaad te laat bij jullie. Dit is duidelijk als men op bladzijde 9 het stukje onder 1 leest over het Kasteel Broekhuizen.*

Hierin staan tot mijn verdriet enkele pertinente onjuistheden zoals:

- 1. Bij de verwoesting van het kasteel is geen enkel vliegtuig betrokken geweest. Enkel Britse tanks hebben het kasteel op 30 november 1944 grondig in puin geschoten.*
- 2. De gemeente is op geen enkele wijze na de oorlog in 1945 opgetreden bij opruimen of gebruik van materiaal van het kasteel.*

Het kasteel was eigendom van de heer Berger, de burgemeester van Venlo. Hij gaf toestemming aan enkele inwoners van de buurtschap de Stokt, dichtbij het kasteel, om -indien nodig- wat hout te gaan halen om hun verwoeste huizen bewoonbaar te maken. Er is geen enkele steen gebruikt bij de bouw van noodwoningen in Broekhuizen.

Jammer dat deze onjuistheden op deze wijze 'n leven gaan leiden.

Met mij zijn vele inwoners van Broekhuizen blij met uw gedachte, weergegeven op bladzijde 10, waarin u het wenselijk acht dat er enige reconstructie plaats zou vinden evenals de noodzaak van toegankelijkheid van deze historische plek. Als dit aandacht krijgt wil ik daar graag mijn bijdrage aan leveren.

*Met vriendelijke groeten
Hay Reintjes,
Broekhuizen*

In de vorige *Ruimtelijk* besprak ik het boekje van Bert van Bommel en Dorothea Schulz over het praalgraf in de Munsterkerk¹.

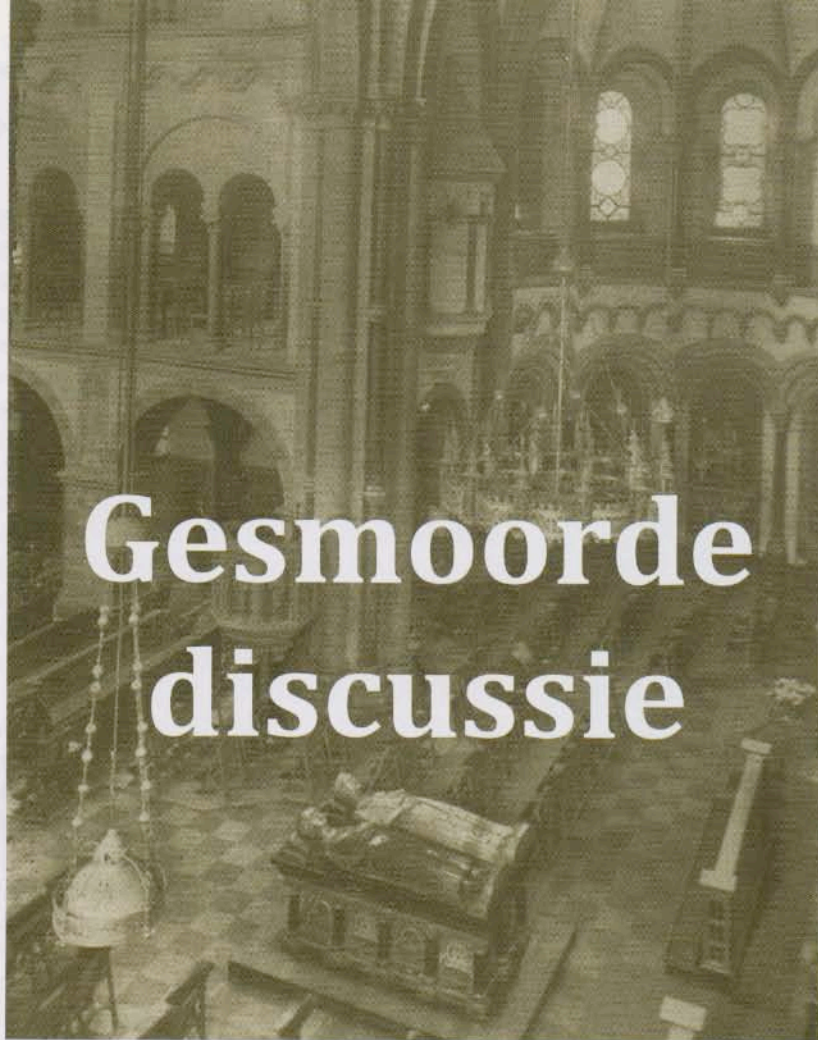
De twee auteurs zeggen dat ze met hun boekje 'olie op het vuur van de discussie' willen gooien. Maar voor die discussie lijkt weinig belangstelling te zijn.

Waar ging het ook weer over? In hun boekje concludeerden Van Bommel en Schulz dat het praalgraf in de Munsterkerk niet uit de dertiende eeuw stamt, maar een kopie uit de zestiende eeuw moet zijn. Zij stellen dat na zogenaamd iconografisch onderzoek. Bepaalde elementen (houding, kleding, expressie e.d.) van de Roermondse beeldengroep werden daarbij vergeleken met andere middeleeuwse beelden.

FOUTEN IN DE LIMBURGER

Op 7 januari verscheen in *Dagblad de Limburger* een artikel met de geruststellende kop: 'Aangepast, wel origineel'. Het was een merkwaardig stuk omdat Schulz en Van Bommel nergens werden genoemd, en hun conclusies op *mijn* conto werden geschreven. In de krant werd ook kunsthistoricus dr. Harry Tummers geïnterviewd. De *Limburger* citeert hem dat in het verleden onderzoek is gedaan naar de ouderdom van de steensoorten waarmee de tombe is gebouwd. Daaruit zou blijken dat het graf er al vanaf de dertiende eeuw staat. Het citaat is echter onjuist. Desgevraagd laat Tummers weten dat hij dit onmogelijk gezegd kan hebben. Dergelijk onderzoek staat nog in de kinderschoenen, en is in Roermond nooit uitgevoerd.

Het artikel in *De Limburger* was geëntameerd door stadsgids Frans Janssen die op onderzoek was gegaan om de argumenten van Van Bommel en Schulz 'onderuit te halen'. Daartoe vergeleek hij de Roermondse beelden onder andere met de tombe van de Brabantse hertog Hendrik I in de Leuvense Pieterskerk, want: 'van dat

Gesmoorde discussie

graf staat sowieso vast dat het uit de dertiende eeuw stamt'. Uitgerekend van dit graf staat echter vast dat het op enkele fragmenten na *niet* dateert uit de dertiende eeuw maar grotendeels een reconstructie uit de negentiende eeuw is.

Een zorgvuldiger reactie had verwacht kunnen worden in het boek over de tombe dat kort ná dat van Schulz en Van Bommel verscheen, en dat onder redactie stond van Tummers.²

In een mooi artikel in dat boek stelt historicus dr. Gerard Venner dat we in de Munsterkerk een tombe hebben die weliswaar op punten is gerestaureerd maar die hij overigens dateert als dertiende-eeuws. Reden te meer om in te gaan op de afwijkende datering door Schulz en van Bommel, zou je zeggen. Maar Tummers en Venner reppen daar met geen woord over. Niks discussie dus. Waarom niet? Telefonisch laat Tummers weten dat hij en Venner het boek van Van Bommel en Schulz 'beneden de maat' vinden. Het soort onderzoek dat Van Bommel en Schulz hebben verricht omschrijft hij als 'ouderwets' omdat er alleen met een kunsthistorisch oog naar de beelden is gekeken. Daarnaast vindt hij hun eindconclusie te 'ex-

treem' en te kort door de bocht. Tummers: 'Het boekje is niet serieus te nemen, je hoeft niet overal op te reageren.'

Een terecht oordeel? Misschien. In elk geval zijn er ook kenners die daar anders over denken, zoals bleek uit de recensie die de Amsterdamse kunsthistorica Jitske Jaspers in het *Middeleeuwen-tijdschrift Madoc* wijdde aan de boeken van Tummers/Venner en Van Bommel/Schulz.³ Zelf vind ik het vooral een gemiste kans. Tummers zou gelijk hebben als er over de tombe al een zee van afzonderlijke studies bestond, maar dat is niet het geval. Als het onderzoek van Van Bommel en Schulz inderdaad beneden de maat is, had ik graag

willen lezen waarom.

Niet onvermeld mag blijven dat Van Bommel aanvankelijk deel uitmaakte van dezelfde redactie als Tummers, en dat binnen deze groep onenigheid en zelfs een scheuring is ontstaan. Dit resulteerde kort na elkaar in de twee publicaties over hetzelfde thema: die van Tummers c.s., en die van Van Bommel en Schulz. Speelt dit (onbewust) misschien tóch op de een of andere manier mee in het afserveren van Van Bommel en Schulz?

Hoe dan ook, van een discussie is nog geen sprake. Het wachten blijft op een afgewogen academisch oordeel. **CR**

Meer info vindt u op onze website www.stichtingruimteroermond.nl. Daar staat ook een uitgebreidere versie van het interview met dr. Tummers, literatuurinformatie en kunt u lezen hoe de boeken over de praaltombe worden beoordeeld in het *middeleeuwen-tijdschrift Madoc*.

1) Dorothea Schulz en Bert van Bommel, *Het grafmonument van Gelre. Het praalgraf Gerard II van Gelre en Margaretha van Brabant in de Munsterkerk te Roermond en de jongste restauratie ervan*, Den Haag 2007.

2) Harry Tummers (red.), *Het praalgraf van Gerard van Gelre en Margaretha van Brabant in de Munsterkerk te Roermond*, Roermond 2008

3) *Madoc*, tijdschrift over de middeleeuwen 23, nummer 1 (voorjaar 2009) blz. 56-58.

KUNSTWERK TERUG IN ROERMOND

Een vijftiende-eeuws schilderijtje uit het atelier van Dirk Bouts (ca. 1410-1475), is na een afwezigheid van pakweg anderhalve eeuw weer terug in Roermond. Het schilderij van Christus met doornenkroon, bevond zich in de negentiende eeuw in de kunstcollectie van J. L. Th. A.L. Baron

van Scherpenzeel Heusch (1799-1872) en werd enkele maanden geleden aangekocht door pastoor Reneerkens van Swalmen. De baron, die vooral bekend was om zijn seperatistische politiek (voor afscheiding van Limburg van Nederland) woonde een tijd in de Munsterstraat (pand Anna Belle) en overleed in Vlodrop waar hij woonde in het Steenen Huis. Volgens Reneerkens was Van Scherpenzeel Heusch in het bezit van één van de grootste kunstcollecties van de stad. Na zijn overlijden viel die collectie uiteen. Het schilderij dat nu weer terug is in (de gemeente) Roermond, was daarvoor in handen van een Franse verzamelaar. Pastoor Reneerkens: 'Het bijzondere is dat het schilderijtje naar de baron is terug te traceren door middel van een lakzegel dat aan de achterkant is aangebracht. Normaal doet een volgende eigenaar alle moeite om het oude zegel eraf te peuten, en er zijn eigen zegel aan te verbinden. Maar in dit geval is dat nagelaten.' (CR)

KORT

Op het terrein van de voormalige bajes aan de **Pol-lartstraat** zijn enkele muren en een vloer van een laat-middeleeuwse woning gevonden. In dat gebied wordt gewerkt aan het woon- en hotelcomplex "Quartier Damianus". Dat er archeologische vondsten werden gedaan, lag in de lijn der verwachtingen. Onderzoeksbureau ADC wees daar in een rapport uit 2008 al op.

®

Buurtvereniging Het Vrijveld is niet helemaal gelukkig met de **Stationspark**-plannen. Op het terrein tussen Spoorlaan Noord en Maria Theresialaan wordt binnenkort begonnen met de bouw van 280 appartementen. Op de hoek Maria Theresialaan/Oranjelaan, direct achter de spoortunnel, komt een kantoorstoren van 19 verdiepingen (70 meter) hoogte. De buurtvereniging pleit voor meer groen, meer speelgelegenheid voor kinderen en een betere aansluiting bij de bestaande bebouwing. Ook is de buurt niet gelukkig met de naam Stationspark. Zij pleit ervoor de oude naam, *Achter de Bielzen*, te hanteren.

®

De bedrijfshallen aan de Professor Schreinemakersstraat/Minister Bongaertsstraat, waar vroeger onder andere het installatiebedrijf Tummers Creemers en Asco (zonneweringen) gevestigd waren, zijn tegen de vlakte. Het terrein wordt klaargemaakt voor woningbouw. Naam van het project: **Le Savant**. Vijftig meter verderop, ook aan de Professor Schreinemakersstraat, werd enige tijd geleden ook woningbouw gepleegd. Dat project heette **Le Professeur**.

®

GEVONDEN | HERSTEL HEYSTERSHOF VORDERT

Op de **motte Aldenberg** bij Dalheim Rödgen, net over de grens bij Vlodrop, vond begin februari archeologisch onderzoek plaats. Daarbij werden vondsten gedaan van metalen en keramische voorwerpen. Zeker honderd prachtige natuurfoto's uit deze schitterende streek zijn te vinden op <http://puyn-dalheim.de/5502.html>

Hoeve Heystershof aan Straat in Asenray wordt door de nieuwe eigenaren grondig gerestaureerd. De monumentale boerderij, met (tijdelijk verwijderde) muurankers van 1765 - het jaar dat ze werd gebouwd door Gradus Fabritius - lag er door leegstand, stormschade en vandalisme de laatste jaren sterk verwaarloosd bij. Brandstichting in

een van de haaks op elkaar staande vleugels, maakte de situatie er niet beter op. Het puin is inmiddels echter geruimd, het dak is vernieuwd, muren opnieuw opgemetseld en gevoegd. Mede door de prachtige ligging in het bonkige landschap langs de Maasnielderbeek staat hier binnenkort weer een monumentaal pareltje. (CR)

Voldoende
frankeren

Abonnementenadministratie
Stichting Ruimte
Bachstraat 112
6044 SN ROERMOND

De bon die aan dit strookje vastzat
is al door iemand gebruikt om
zich aan te melden als abonnee op
het kwartaalblad **Ruimtelijk** van

RUIMTE
STICHTING

Een vijftiende-eeuws schilderijtje uit het atelier van Dirk Bouts (ca. 1410-1475), is na een afwezigheid van pakweg anderhalve eeuw weer terug in Roermond. Het schilderij van Christus met doornenkroon, bevond zich in de negentiende eeuw in de kunstcollectie van J. L. Th. A.L. Baron

...aar voor in handen van een Franse verzamelaar. Pastoor Reneerkens: 'Het bijzondere is dat het schilderijtje naar de baron is terug te traceren door middel van een lakzegel dat aan de achterkant is aangebracht. Normaal doet een volgende eigenaar alle moeite om het oude zegel eraf te peuteren, en er zijn eigen zegel aan te verbinden. Maar in dit geval is dat nagelaten.' (CR)

...kig met de Stationspark-plannen. Op het terrein tussen Spoorlaan Noord en Maria Theresialaan wordt binnenkort begonnen met de bouw van 280 appartementen. Op de hoek Maria Theresialaan/Oranjelaan, direct achter de spoortunnel, komt een kantoorstoren van 19 verdiepingen (70 meter) hoogte. De buurtvereniging pleit voor meer groen, meer speelgelegenheid voor kinderen en een betere aansluiting bij de bestaande bebouwing. Ook is de buurt niet gelukkig met de naam Stationspark. Zij pleit ervoor de oude naam, *Achter de Bielzen*, te hanteren.

GEVONDEN | HERSTEL HEYSTERSHOF VORDERT

Op de **motte Aldenberg** bij Dalheim Rödgen, net over de grens bij Vlodrop, vond begin februari archeologisch onderzoek plaats. Daarbij werden vondsten gedaan van metalen en keramische voorwerpen. Zeker honderd prachtige natuurfoto's uit deze schitterende streek zijn te vinden op <http://puyndalheim.de/5502.html>

Hoeve Heystershof aan Straat in Asenray wordt door de nieuwe eigenaren grondig gerestaureerd. De monumentale boerderij, met (tijdelijk verwijderde) muurankers van 1765 - het jaar dat ze werd gebouwd door Gradus Fabritius - lag er door leegstand, stormschade en vandalisme de laatste jaren sterk verwaarloosd bij. Brandstichting in

een van de haaks op elkaar staande vleugels, maakte de situatie er niet beter op. Het puin is inmiddels echter geruimd, het dak is vernieuwd, muren opnieuw opgemetseld en gevoegd. Mede door de prachtige ligging in het bonkige landschap langs de Maasnielbeek staat hier binnenkort weer een monumentaal pareltje. (CR)

De bedrijfshallen aan de Professor Schreinemakersstraat/Minister Bongaertsstraat, waar vroeger onder andere het installatiebedrijf Tummers Creemers en Asco (zonneweringen) gevestigd waren, zijn tegen de vlakke. Het terrein wordt klaargemaakt voor woningbouw. Naam van het project: **Le Savant**. Vijftig meter verderop, ook aan de Professor Schreinemakersstraat, werd enige tijd geleden ook woningbouw gepleegd. Dat project heette **Le Professeur**.

Wat dreigt in het Roermondse te verdwijnen, hoe staat het met nieuwe projecten en wat doen 'die lui van Ruimte' daaraan?

Zie ook: www.stichtingruimteroermond.nl

RAPPORT ERFGOEDINSPECTIE

Op 13 en 14 juli 2009 heeft de Erfgoedinspectie (www.erfgoedinspectie.nl) een onderzoek ingesteld naar de instandhouding van het beschermd stadsgezicht in de Gemeente Roermond. Daarbij is met name de gang van zaken onderzocht rond de bouw van het Infocentrum tegen de Kathedraal, het pand Sting aan het Munsterplein, de bouw en verbouw rond de Steenen Trappen en de bouw van de Natalinitoren. Genoemde gebouwen zijn allemaal gebouwd in strijd met de regelgeving die geldt voor het Beschermd Stadsgezicht. Door het afgeven van een *Artikel 19 vrijstelling* maakt de gemeente de bouw mogelijk. Het is dan ook terecht dat de Erfgoedinspectie in haar rapport concludeert dat in Roermond economische motieven prevaleren boven cultuurhistorische. Dat is overigens niet de eerste keer: bij een inspectie in 2005 trok de Erfgoedinspectie precies dezelfde conclusie. Ook toen werd geconstateerd dat de gemeente 'niet op de juiste wijze de belangen van de monumentale waarden in de gemeente kan uitleggen en laten meewegen tegenover externe partijen als projectontwikkelaars en particulieren organisaties'.

Vandaar dat de Erfgoedinspectie de gemeente in overweging geeft een integrale beleidsvisie op te stellen, een Erfgoednota over en voor de cultuurhistorie in de gemeente Roermond. Dat lijkt ons niet alleen een mooie maar ook een noodzakelijke opdracht aan het nieuwe College.

VENLOSEWEG 46

Op dit adres stond tot voor kort de winkelwoning van Reulen-Heymann. Geen monument, maar gewoon een leuk pandje. Lambriex Beheer heeft dat inmiddels verbouwd tot appartementen. Daarbij deed zich hetzelfde verschijnsel voor als bij eerdere verbouwingen uitgevoerd door dit bedrijf: men verbouwt niet conform de goedgekeurde tekening. Zo lopen er nog steeds discussie over de verbouwing van het pand Swalmerstraat 39 en ook bij de verbouwing van het Karmelitesenklooster zijn al talrijke afwijkingen vastgesteld. De gemeente heeft de projectontwikkelaar opgedra-

Tekst Lucien Jansen en Leonard Fortuin Foto Leonard Fortuin

gen voor datgene dat in afwijking van de goedgekeurde tekening is verbouwd, een nieuwe vergunning aan te vragen.

ROERKADE 11-11A EN ROERKADE 6/KOOLSTRAAT 17-19

Op 17 december 2009 heeft de gemeenteraad het minibestemmingsplan voor deze panden goedgekeurd. Dit bestemmingsplan is op verzoek van de projectontwikkelaar Adams en op kosten van diezelfde projectontwikkelaar opgesteld. Daartoe is er tussen gemeente en projectontwikkelaar een covenant opgesteld. Daarin is ook vastgelegd dat de gemeente de Roerkade zal inrichten als eenrichtingsweg.

Het nieuwe bestemmingsplan maakt het mogelijk om in afwijking van wat in het Beschermd Stadsgezicht en het bestaande Bestemmingsplan is vastgelegd, een grotere hoogte te realiseren. Overigens is de bouwvergunning voor deze panden nog niet afgegeven en daar kunnen dus nog procedures tegen worden gevoerd. Genoemde wijziging van het bestemmingsplan was voor *Ruimte* aanleiding een zienswijze in te dienen. Daardoor zijn wij nu in de gelegenheid in beroep te gaan bij de Raad van State. Op 5 februari 2010 heeft *Ruimte* daarom een

pro-formaberoepschrift ingediend bij de Raad van State. Tevens hebben wij de Voorzieningenrechter van de Raad van State verzocht om een Voorlopige Voorziening. Daarmee wordt voorkomen dat het nieuwe Bestemmingsplan in werking treedt en dat de op 23 december 2009 afgegeven sloopvergunning geldig wordt en de sloop uitgevoerd.

BOUWPLAN DE TOERIST

Op 20 januari 2010 heeft het College een bouwvergunning verleend voor het oprichten van een woongebouw (hoek Schuitenberg/Mariagardestraat) van 42 meter hoog met kantoorfunctie op de begane grond en daarboven 38 starterappartementen. Dat is opmerkelijk, allereerst omdat in de gemeentelijke Hoogbouwnota deze locatie niet is opgenomen als een plaats voor hoogbouw. Even aanvechtbaar is de bewering dat er op eigen terrein geen parkeergelegenheid gerealiseerd hoeft te worden. Die zou niet nodig zijn om twee redenen: weinig starters beschikken over een auto en er is een openbare parkeergelegenheid binnen 200 meter van de woontoren.

Ook voor dit plan is een *Artikel 19 vrijstelling* verleend en dus mag er in afwijking van de voorschriften uit het Bestemmingsplan en de richtlijnen uit het Beschermd Stadsgezicht veel hoger worden gebouwd dan de bebouwing in de directe omgeving. De *Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed* spreekt zich in zijn zienswijze van 24 juli 2009 in niet mis te verstane woorden uit tegen hoogbouw op deze plaats in het Beschermd Stadsgezicht. Volgens de gemeente is de Rijksdienst daar later in gesprekken met gemeente, provincie en projectontwikkelaar op terug gekomen. Dat is echter nergens schriftelijk vastgelegd. Wel is te lezen (in het rapport *Instandhouding beschermd stadsgezicht gemeente Roermond* van 7 januari 2010) dat de Erfgoedinspectie, net als bovengenoemde Rijksdienst, voor deze aantasting van het Beschermd Stadsgezicht in de vorm van hoogbouw op deze plaats geen goed woord over heeft.

Ruimte meent voldoende argumenten te hebben om bij de Voorzieningenrechter van de Rechtbank Roermond een verzoek in te dienen voor een voorlopige voorziening en een pro-formabezwaarschrift tegen de afgegeven bouwvergunning. Op 17 februari jongstleden hebben wij de nodige documenten verzonden. ®